

LÊN ĐỒNG - TÍN NGƯỠNG TRÊN HUYỆN ĐẢO LÝ SƠN, QUẢNG NGÃI

LÊ VIẾT THUẬN^(*)

Lên đồng hay còn gọi là cầu đồng hay hầu đồng, hầu bóng, là một nghi thức trong hoạt động tín ngưỡng dân gian của nhiều tộc người. Trong đó, tín ngưỡng dân gian Việt Nam, về bản chất, đây là nghi thức giao tiếp với Thần linh thông qua các tín đồ Saman giáo (Ông đồng, Bà đồng). Người ta tin rằng các vị Thần linh có thể nhập hồn vào các Ông đồng, Bà đồng nhằm phán truyền, diệt trừ tà ma, chữa bệnh, ban phúc, ban lộc cho các con nhang, đệ tử.

Trong văn hóa tín ngưỡng thờ Mẫu, thì huyện đảo Lý Sơn có một tập tục khá đặc biệt. Đó là tín ngưỡng Lên đồng. Lên đồng như một điểm lành. Dù việc lớn hay nhỏ không tốt trong gia đình, dòng họ hay thôn làng thì người dân thực hiện việc Lên đồng để hỏi thăm những vị Thần linh của *thế giới Thần linh* cho biết sự tình, gốc cội của sự việc như thế nào? Nhưng hình thức Lên đồng ở đây rất đơn giản với mong muốn tha thiết đến các vị Thánh nhân ban phước lộc phù hộ cho gia đình, người thân và tất cả mọi người được khỏe mạnh, bình an, đoàn kết và hòa thuận.

Thường thì một nghi lễ Lên đồng cần chuẩn bị đủ các yếu tố: Thầy Pháp (thầy phù thủy), Đồng tử (người có căn đồng đã hầu đồng lâu năm), tín chủ và những người thuộc dòng họ đến hầu đồng giao tiếp với Thần linh.

Thầy Pháp (thầy phù thủy)

Trong nghi lễ lên đồng ở Lý Sơn thì Thầy Pháp phải nắm rõ mọi chú pháp của pháp môn, phải thông thạo mọi ấn quyết, hiểu và thuộc lòng những bài đọc thần chú khi muốn cầu một vị Thần linh nào đó. Bài thần chú cũng giống như lời một bài hát chầu văn mà tùy vào việc cầu một vị Thần, Thánh nào nhập đồng thì đọc một bài chú về vị Thần, Thánh ấy. Đối với nghi lễ Lên đồng ở những nơi khác không đọc thần chú mà hát chầu văn còn có ban nhạc cộng hưởng, xướng nhạc và hát cho việc trình diễn của con đồng khi Thánh nhập, nhạc cụ chủ đạo như: đàn nguyệt, trống, phách, sáo, nhạc xóc... có ban cung văn làm chủ xướng để ứng tác kịp thời với các hành động của Ông đồng, Bà đồng. Đồng thời, ban cung văn còn giúp Ông đồng và Bà đồng trong việc hầu Thánh như thắp hương, dâng các loại vũ khí, dâng thuốc lá, trầu rượu... đặc biệt giúp hầu đồng trong việc thay lễ phục khi chuyển từ giá này sang giá khác. Hai người dâng lễ ngồi hai bên người hầu đồng trước bàn thờ Thánh, Họ mặc áo dài đen, quần trắng, đội khăn xếp (nếu là nam), áo dài màu (nếu là nữ). Cung văn giữ vai trò cực kì quan trọng trong hầu đồng. Họ xướng nhạc và hát cho việc trình diễn của con đồng khi

^{*}. Nhà nghiên cứu, tỉnh Quảng Ngãi.

Thánh nhập. Họ có thể vừa chơi nhạc, vừa hát, chỉ dừng lại những lúc Thánh nhập giá, xuất giá. Nếu cung văn hát hay, đàn giỏi, mở đầu và dừng, ngắt đúng lúc đều được người hầu đồng thưởng tiền và ban lộc. Ở Lý Sơn, nghi lễ Lên đồng không có nhạc cũng không có cung văn, cũng không hát chầu văn. Mà chỉ đọc thần chú, đọc một bài thần chú về cuộc đời hay khen ngợi về sự nghiệp của một vị Thánh, Thần nào đó dưới sự chỉ đạo ấn quyết của thầy phù thủy mà nhập đồng. Trang phục thầy phù thủy cũng rất đơn giản, truyền thống là chiếc áo dài, khăn đóng (khăn xếp). Thầy phù thủy là người cao tuổi, có thâm niên trong nghề, làm thầy pháp có tiếng tăm trong vùng và được mọi người nể trọng.

Đồng tử (người nhập đồng)

Là người được coi là có căn đồng, hầu đồng lâu năm được mời ngồi đồng, có khi là người trong dòng họ hoặc ngoài dòng họ. Đồng tử được chọn là người ăn ở sạch sẽ, không tiếp xúc với những gì gọi là ô uế... như ăn thịt chó, mèo, không quan hệ trai gái... Đồng tử phải là người ở xa với địa bàn cư trú của người cần biết về chuyện giữa người thân với người ở cảnh giới khác để tránh tình trạng giả tạo.

Tín Chủ (người khai phủ)

Người có nhu cầu hỏi thăm Thần linh gọi là tín chủ, đối với những nơi khác gọi là người mở phủ, hầu đồng.

Để chuẩn bị Lên đồng tín chủ phải chuẩn bị các vật lễ như đèn, nhang, rượu, vàng mã và hai đồng tiền xưa để gieo quẻ âm dương. Trước khi Lên đồng tín

chủ phải ăn mặc chỉnh tề, đốt nhang, đèn và khấn vái trước bàn thờ tộc để khấn vái một vong linh hay một vị Thần, Thánh nào đó. Tín chủ vái ba lạy và gieo hai đồng tiền xưa để gieo quẻ âm dương. Nếu quẻ gieo mà hai mặt đều xấp là không được toại nguyện trong lần gọi đồng đó. Nếu hai mặt đồng tiền đều ngửa là vong linh hay vị Thần, Thánh nào đó cười nhưng vẫn chưa được. Nếu gieo lần thứ ba là một đồng xấp, một đồng ngửa coi như đã chịu nhập đồng. Lúc bấy giờ Đồng tử về vị trí chính giữa bàn thờ và Thầy Pháp làm lễ, bên cạnh Thầy Pháp là Đồng tử và tín chủ cùng các gia trưởng có địa vị trong gia đình hay dòng tộc, hay những người có địa vị trong thôn làng.

Thực hành nghi lễ Lên đồng

Đồng tử ngồi vào vị trí trung tâm chính diện bàn thờ và được đội trên đầu một chiếc khăn đỏ hoặc một lá cờ mầu đỏ gọi là khăn phủ diện, vì mầu đỏ biểu tượng cho sự sống và tái sinh của vong linh, Thánh, Thần khi nhập đồng, trùm khăn phủ diện (che mặt) còn có ý nghĩa quan trọng nhất trong nghi lễ Thánh giáng. Từ quan niệm cho rằng người hầu đồng chỉ là cái xác, cái ghế để Thánh nhập vào nên khi Ông đồng trùm khăn lên đầu thì họ được coi như người đã chết, có lẽ vì thế mà khi người đã tắt thở người ta bao giờ cũng phủ khăn mặt, còn với người sống mà lấy khăn che mặt là điều cấm kị. Đồng tử trùm khăn phủ diện mãi cho đến khi kết thúc lần Lên đồng đó. Trước mặt Đồng tử đặt một cái sập gỗ, đặt một chai rượu trắng khoảng nửa lít, một xấp vàng mã và một lư hương để

cắm nhang lên trên. Ở đây, người dân quan niệm nếu có một vong linh hay một vị Thần, Thánh nào nhập đồng sẽ uống rượu và nhận vàng mã.

Bắt đầu phần nghi lễ, Thầy Pháp đốt sáu cây nhang, ba cây cắm vào lư hương, ba cây cầm trên tay phải, quỳ trước bàn hương án, tay trái bấm ấn quyết của pháp môn, miệng đọc thần chú và gọi tên của vong linh hay tên vị Thần, Thánh muốn cầu. Khi xong nghi lễ ban đầu, Thầy Pháp ngồi xuống cạnh Đồng tử, một tay vẫn giữ ấn quyết, một tay cầm ba cây nhang họa phù trên đầu Đồng tử gọi là “khai quang” tức xua đuổi đi cái trần tục, ma quỷ, làm trong sạch hương để dâng cho các vị Thánh, miệng đọc bài thần chú. Nếu gọi hồn thì đọc bài cầu vong linh, nếu cầu Thần, Thánh thì đọc bài cầu Thần, Thánh cho đến khi Thầy Pháp đã gọi được hồn của vong linh, thần, thánh ở cõi âm về nhập được vào xác của Đồng tử. Bây giờ, Thầy Pháp phải có trách nhiệm niệm một câu thần chú để mở khẩu quyết của Đồng tử. Lúc đó, Đồng tử mới nói và trả lời được với gia chủ và những người hầu đồng. Đặt biệt, trong khi Đồng tử nói chuyện với gia chủ và mọi người thì Thầy Pháp có trách nhiệm bảo vệ Đồng tử, giữ Đồng tử cho xong cuộc nói chuyện với gia chủ và mọi người để tránh tình trạng có một vong linh nào đó mượn xác Đồng tử để đi ngao du sơn thủy mà làm cho Đồng tử chết đi. Khi xong cuộc nói chuyện trao đổi với gia chủ và mọi người, vong linh hay Thần, Thánh nhận lộc của gia chủ là uống rượu và gia chủ đốt vàng mã cho thăng đồng, xe giá hồi cung khi được Thầy Pháp giải hồn cho Đồng tử.

So với hiện tượng Lên đồng được viết trong sách *An nam phong tục sách* của Mai Viên Đoàn Triển (1854 - 1919), do Nguyễn Tô Loan dịch từ nguyên bản chữ Hán *Tiểu học bản quốc phong tục sách* rằng, “Nhân gian có việc muốn hỏi Thần tiên, ngoài việc phụ đồng mượn lời thì còn có Lên đồng nữa. Cách làm: lấy một cành đào làm bút, lấy một cái mâm đựng đầy gạo hoặc cát để khi Lên đồng viết chữ vào đấy. Đêm khuya thanh vắng, hương hoa cầu đảo, cao giọng ngâm thơ văn cổ lời mời Thần. Một người trai giới ngồi ngay ngắn, cầm bút (cành đào), Thần nhập vào tay, vạch chữ lên mâm gạo, mâm cát. Ai kêu cầu, hỏi han việc gì thì viết sớ bỏ vào phong thư mật cáo rồi hóa đi. Đến khi Thần giáng bút thì đứng như việc đã kêu cầu ghi ở trong sớ, như thế bảo là linh ứng”. Vậy, Lên đồng là một tín ngưỡng dân gian hay là mê tín dị đoan? Câu hỏi này vẫn chưa có lời giải đáp thỏa đáng. Tuy nhiên, loại hình tín ngưỡng này trên đảo Lý Sơn vẫn đang tồn tại và duy trì cho đến ngày nay. Suy cho cùng, các ấn phẩm về loại hình tín ngưỡng độc đáo này vẫn được xuất bản.

Dưới đây, chúng tôi giới thiệu nội dung ấn quyết và bài thần chú thường sử dụng trong nghi lễ Lên đồng của người dân huyện đảo Lý Sơn.

Ấn Quyết:

Ấn quyết là một hình thức hay một hành động rất quan trọng của Thầy Pháp trong khi gọi tên của vong linh hay Thần, Thánh giáng nhập hay thăng giá trong nghi lễ Lên đồng, thường thì đọc ấn quyết trước khi cầu cung thỉnh, như là:

Huyền thiên đại thánh

Đô thiên đại thánh

Tề thiên đại thánh”

Pháp sư... (tên, họ).

Nay mượn pháp lệnh, chấn đề Tây
Phương triệu thỉnh:... (vong hồn hoặc
thần, thánh).

Đọc Ấn quyết:

“Ấn xí lâm, ấn chiếc lệ

Chỉ lệ chuẩn đề dạ ta bà ha.”

Đọc đi đọc lại ấn quyết ba lần.

Bài Thần Chú

Sau khi đọc xong ấn quyết, chuẩn đề
thì Thầy Pháp đọc thần chú về vong linh
hay vị Thần, Thánh. Chủ yếu ca ngợi sự
nghiệp hay lai lịch sáng ngời của vị cần
gọi hồn đó hoặc vẻ đẹp linh thiêng ở tiên
giới. Như một bài thần chú thường được
sử dụng trong nghi lễ Lên đồng của
người dân đảo Lý Sơn:

“Bà lằng nhất dạt Động đình

Thu nguyệt cao phong thủy thượng
phù

Dân đạo thần tiên bất khả tiếp

Tâm thù hạ thủy long du du

Cảnh xét khâm u cảnh xét u

Dám xin giá võ đẳng vân

Giáng lâm Đồng tử vào thành một khi

Lời trần tục còn ghi chưa rõ

Xin tiên ông phân rõ phân minh

Trước là an tán lòng thành

Sau là để dặng pháp lành ở đời

Nước một dòng lòng khôn để dính

Đây chu du bất bất tính côi tiên

Phong ba mưa gió ngọt ngào

Bốn mùa bích thủy lợi vào thu chơi

Trần ai xuôi kẻ một đời

Non xanh nước biếc thanh thoi một
nhà

Ngày nhân hạ ngao du sơn thủy

Bởi chân trời linh khí ngàn năm

Non xanh nước biếc đạo phù

Đồng xao xáo nước ngao du nhất tình

Thế chinh chiến qua miền vượt thủy

Bởi trần gian thỉnh vị côi tiên

Màng trời một gốc y nguyên

Châm mây đám cỏ xay liên trường
chinh”.

Đọc xong bài thần chú là thời điểm
rất quan trọng vì đây là lúc vong hồn,
Thần, Thánh nhập xác Đồng tử. Thầy
Pháp tiếp tục đọc triệu thỉnh vong linh
hay vị Thần, vị Thánh cần kêu cầu để áp
phụ đồng nhân và tà khẩu thông triền,
miệng đọc khẩu quyết mở khẩu khi đồng
nhân nhập xác. Khẩu quyết như sau:

“Thượng ngươn, Trung ngươn, Hạ
ngươn

Tả Kim Đồng, hữu Ngọc Nữ

Cùng gìn giữ đồng nhân

Ấn triệu đồng nhân khai khẩu

Thông truyền quang minh hiển hiện”./.